

TARTU ÜLIKOOL
Sotsiaal- ja haridusteaduskond
Ühiskonnateaduste instituut
Sotsioloogia, sotsiaaltöö ja sotsiaalpoliitika

Valdis Oja

**MEESTE VASTANE VÄGIVALD
HETEROSEKSUAALSETES
PAARISUHETES**

Bakalaureusetöö sotsiaaltöö ja sotsiaalpoliitika erialal

Juhendaja: Kadri Soo, MA

Tartu 2015

SISUKORD

ABSTRACT	3
SISSEJUHATUS	4
1. VÄGIVALLA MÄÄRATLEMINE.....	6
1.1. Vägivalla definitsioon ja -liigid	6
1.2. Vägivallateooriad	8
1.3. Vägivalla riskitegurid.....	9
1.4. Meeste ja naiste vägivaldset käitumist iseloomustavad jooned	10
1.5. Meestevastase paarisuhtevägivalla uuringud maailmas.....	11
1.6. Eesti meeste kokkupuude paarisuhtevägivallaga uuringute ja statistika järgi	12
1.7. Probleemi seade	13
2. METOODIKA	15
2.1. Lähenemisviis	15
2.2. Andmekogumismeetod	15
2.3. Analüüsimetod	16
2.4. Uurimuse eetiline aspekt.....	17
2.5. Uurija reflektiivsus.....	17
3. ANALÜÜS JA ARUTELU	19
3.1. Hinnangud lapsepõlvele.....	19
3.2. Perestruktuur	20
3.3. Vägivallast tingitud muutused perestruktuurides.....	21
3.4. Tervis	23
3.5. Tulemused.....	23
KOKKUVÕTE	26
KASUTATUD ALLIKAD	27
LISAD.....	31
Lisa 1: Intervjuukava	31

ABSTRACT

Violence Against Men In Heterosexual Intimate Relationships

The purpose of this research is to find out how men who have been in a heterosexual intimate relationship describe their direct experiences of violence against them. The object of research is violence and violent relationships. Selection is formed by three subjects, who have experienced intimate partner violence (IPV). To conduct the research, I used half-structured interviews which were done face to face.

During the interviews I asked the men to describe their experiences starting from childhood. With the help of interviews I wanted to know their evaluation on relationships between men and women in a family, on how the power was divided in a family, how their social relationships changed during that period.

I wanted to know which kind of violence the interviewees experienced. I asked them to describe how living in an abusive relationship has affected their mental and physical health and what are the damages in consequence of this/caused by this.

Studying the experiences of a small selection, it already showed that like any kind of violence, the violence against men has a long-term blasting affect on the mental and physical health of all the members of the family. The same is assured by previously conducted scientific researches.

The last time when Statistics Estonia conducted a thorough safety research with representative selection was in 2009, when for the first time a brief overview of male victim's experiences with IPV was given. Violence against men has been researched for nearly four decades. Results of the researches which have been conducted since, have shown that IPV is very widespread.

As most of the couples have experienced violence during living with someone, then as the result of clarification and changing judgements and attitudes, thousands of years long intimate partner violence tradition can become more civilized and significantly less violent form of cohabitation.

Keywords: abuse, male victim, intimate partner violence (IPV), social relationships

SISSEJUHATUS

Sõltumata kultuurist, usulistest tõekspidamistest või ühiskonnakorraldusest on vägivald olnud aastatuhandeid üks paljudest käitumisviisidest. Olgu tegemist "kultuur-" või loodusrahvaste, suguharude või riikide, ühis- või perekondadega - vägivaldse käitumiseta pole kunagi läbi saadud. Olgu võimu saavutamiseks või kindlustamiseks, lihtsalt agressiooni väljaelamiseks, staatuse tõestamiseks, jõu ja üleoleku demonstreerimiseks - "lihtsalt võin" (Gelles & Straus 1988: 20).

Paarisuhtevägivalla tunnistamine on Eesti ühiskonnas olnud tabu ja vähe on inimesi, kes tunnistaksid end avalikult suhtes ebaõnnestunuks. Seetõttu ei jõua kõik vägivaldajuhtumid politsei andmebaasi ega ametkondlikusse statistikasse.

Eesti inimesed ei pea sekkumist oluliseks, kui vägivalla all kannatavad mehed. Uuringu põhjal peetakse sekkumist kõige vähem vajalikuks juhtudel, kui naabrite perekonnas kasutab naine oma mehe suhtes füüsilist vägivalda - mehed peavad sekkumist vajalikuks 62%-l juhtudel, naised 69%-l (Emor 2014: 36). Meestel on raske tunnistada, et nad kannatavad koduse vägivalla all. Juba ajalooliselt on naiste vägivalda kannatavad mehed olnud pilkeobjektideks. Näiteks keskaegses Euroopas praktiseeriti grupiviisilist mõnitamist *charivari*, mille käigus veeti juba niigi alandatud meest tagurpidi eesli selga istuma panduna mööda linnatänavaid ja jagati hoope genitaalide pihta. (Dutton & White 2013: 8). Vähesed mehed pöörduvad politsei poole, kuid sedagi kartuses, et neid ei usuta, nad sattuvad naerualusteks, neid stigmatiseeritakse kui "kuritarvitatud", tuntakse häbi nii politsei kui ka pere ja sõprade ees, tihti tuntakse end süüdlastena (Allen-Collinson 2009).

Antud bakalaureusetöö on meestevastasest vägivallast ainult heteroseksuaalsetes paarisuhtetes ega puuduta samasooliste paaride vahelisi suhteid. Töö eesmärk on teada saada paarisuhtevägivalla all kannatanud meeste kogemusi, millist liiki vägivalda nad on kogenud ja kuidas vägivaldsetest suhetest vabanenud.

Bakalaureusetöö esimeses osas käsitlen vägivalla mõistet üldisemalt, toon välja vägivalla erinevad põhjused, avaldumisvormid ja teooriad. Annan ülevaate meeste vastu suunatud paarisuhtevägivalla teemal tehtud uuringute kohta.

Teine osa kirjeldab analüüsi- ja andmekogumismeetodeid, sh sisaldab kirjeldust uurimuses osalejate otsimise ja leidmise kohta, intervjuude läbiviimist, probleeme, eetikast ja uurija kriitikat.

Kolmas osa sisaldab kogutud andmete analüüsi.

1. VÄGIVALLA MÄÄRATLEMINE

Maailma Terviseorganisatsioon (WHO) defineerib vägivalda järgmiselt: see on tahtlik füüsilise jõu kasutamisega ähvardamine või realselt jõu kasutamine teise isiku, grupi või üldsuse vastu, mille tulemuseks on suure tõenäosusega vigastused, surm, psühholoogiline kahju, väärarengud (WHO 2002: 4). Antud töös on fookuses isikuvastane vägivald partnerite vahel. Allpool esitan vägivalda definitsioonid ja liigid, millest töös lähemalt juttu tuleb.

1.1. Vägivalla definitsioon ja -liigid

Paarisuhtevägivalda (inglise keeles *intimate partner violence* (IPV)) võib mõista kui endise/praeguse abikaasa/elukaaslase/partneri poolt toime pandud kontrollivat käitumist, psühholoogilist, füüsilist või majanduslikku vägivalda või seksuaalset sundust ning millega võib ohvrile kaasneda psühholoogilisi kahjustusi ja füüsilist valu. Vägivald võib jätkuda peale suhte lõppemist, kusjuures ohvri ja vägivallatseja ühine eluase pole määrav. (EN konventsioon 2011: 2)

Paarisuhtevägivalda kaks enimlevinud tüüpi on situatsiooniline ja süsteemne (nimetatakse ka paarisuhte terroriks). Situatsiooniline paarisuhtevägivald tekib pingeseisundi või eelnunud konflikti tagajärjel. Süsteemne paarisuhtevägivald tuleneb kontrolli kehtestamise vajadusest. See võib pikema perioodi jooksul põhjustada ohvrile depressiooniilminguid ja ka somaatilisi vigastusi (Soo 2010: 7).

Erinevalt paarisuhtevägivallast, mille all mõeldakse konkreetselt intiinpartneritevahelist vägivalda, on perevägivald esindatud nii endiste/praeguste intiinpartnerite, vanemate ja laste, õdede ja vendade, vanemate ja vanavanemate kui ka nende kõikide omavaheliste suhete kombinatsioonides, lisaks erinevates tänapäevastes modifikatsioonides karg- jne peredes (Linno jt 2011).

Naistevastase vägivalda all mõistetakse tegusid, mis on suunatud naiste vastu nende soo tõttu. See hõlmab lähisuhte- ja seksuaalvägivalda, inimkaubandust, sundabielusid jne (Vägivalda... 2015: 3).

Nagu eespool mainitud, võib vägivaldse käitumise suurtes piirides jagada neljaks: füüsiliseks, seksuaalseks, vaimseks ja majanduslikuks vägivallaks.

Füüsilise vägivalla alla kuuluvad sellised aktid, mis kutsuvad esile füüsilist valu: kinnihoidmine, tõukamine, löömine, peksmine (käte, jalgade, erinevate esemetega), kägistamine, lämmatamine, külm- ja/või tulirelvade kasutamine, tapmine jne. Füüsiline vägivald võib kaasa tuua erinevaid somaatilisi vigastusi/traumasid: sinikaid, muljumisjälgi, sisemisi vigastusi, haavu, nägemis-, kuulmis-, liikumisvõime kaotamist, halvimal juhul surma (Kase 2004: 8-10).

Maailma Tervishoiuorganisatsiooni (WHO 2002: 17) definitsiooni järgi on seksuaalne vägivald jõuga pealesurutud nii verbaalne kui ka taktilne seksuaalne tegevus: sobimatu sisuga märkuste, ettepanekute tegemine, käperdamine, vahekorrale sundimine, vägistamiskatse, vägistamine, olenemata ründaja ja ohvri omavahelisest suhtest ja kohast, kaasa arvatud kodu ja töö.

Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise konventsiooni järgi on seksuaalne vägivald: seksuaalse toiminguna mingi kehaosa või eseme teise isiku tuppe, pärakusse või suhu viimine ilma teise isiku nõusolekuta, seksuaalsete toimingute sooritamine teise isikuga ilma tema nõusolekuta, teise inimese sundimine seksuaalsetele toimingutele kolmanda isikuga (EN konventsioon 2011: 13). Seksuaalse vägivallaga võib kaasnedä füüsiline vägivald või vastupidi - füüsiline vägivald võib kulmineeruda vägistamisega (Kase 2004: 10).

Vaimne vägivald kujutab laia amplituud erinevatest verbaalsetest, sotsiaalsetest, psühholoogilistest tegevustest: vaikimine, ignoreerimine, jälitamine, hirmutamine, ähvardamine, sõimamine, laimamine, süüdistamine, alandamine, isoleerimine. Aga ka manipuleerimine (lastega, lemmikloomadega), kontrollimine (töö, sõbrad, raha) jne. Vaimset vägivalda on latentsete avaldumisvormide pärast tihtipeale väga raske või võimatu kindlaks teha. (Kase 2004: 9)

Majanduslik vägivald on seotud partneri ostude tegemise ja muude majanduslike tehingute piiramise ja kulude range kontrolliga. See hõlmab ka ühisvara enda nimele kirjutamist, töötamise takistamist, elatisraha mittemaksmist. Majandusliku vägivalla all mõeldakse veel võlgade tekitamist ja ebaseaduslikele tehingutele sundimist. (Kase 2004: 11)

Vägivalda võimalik ära tunda jõu kasutamise, kavatsusliku kahju tekitamise, ohvri vägivalda tajumise, kolmanda osapoole (korrakaitseorganid) vägivalduse tuvastamise järgi (Allaste ja Vööbus 2008: 4). Vägivald ei ole kontrolli kaotamine, vaid kontrolli saavutamise ja säilitamise meetod - süstemaatilise esinemise korral saab seda nimetada ka paarisuhte terroriks (Soo 2010: 7).

1.2. Vägivallateooriad

Alates möödunud sajandi 70-ndate keskpaigast on paarisuhtevägivald olnud eraldiseisev uurimisteema. Selle uurimiseks on loodud kümneid teooriaid, mis kohati osaliselt kattuvad, aga ka täiendavad üksteist. Järgnevalt mõned sagedamini käsitletud teemaga seotud teooriad.

Konfliktiteooria järgi on vägivald viimane võimalus juhul, kui konflikti lahendamine on muutunud verbaalselt võimatuks. Mehe jaoks võib olla lihtsam reageerida naise vaimsele vägivallale füüsiliselt vägivaldseks muutumisega kui otsida lahendusi väljastpoolt (Allaste ja Vööbus 2008: 4).

Stressiteooriad kasutatakse tihti koos konfliktiteooriaga ja need käsitlevad partneritevahelist vägivalda kui konflikti, mis tekib pere sees tekkinud stressist ja võib eskaleeruda vägivallaks (Straus jt 1980, Allaste ja Vööbus 2008: 9 kaudu).

Stressiallikeks võivad olla tööpuudus ja/või ebapiisav sissetulek. Vägivaldse käitumise riski aitavad vähendada pereliikmetega koosveedetud aeg, emotsionaalne lähedus, vastuolude puudumine isiklike soovide ja pere vajaduste vahel ning pereliikmete kontrolli puudumine teiste üle (Gelles 1979, Allaste ja Vööbus 2008: 9 kaudu).

Sotsiaalse õppimise teooriad põhjendavad vägivalda kui õpitud käitumist (Allaste ja Vööbus 2008: 7). Strausi väitel õpetab laste regulaarne karistamine ja vanematevaheline vägivald, et armastus ja vägivald on tihedalt seotud, pereliikmete löömine õigustatud, jõu kasutamine aktsepteeritud ning oma stressi teiste peal välja elamine legitimeeritud (Straus 1990, Allaste ja Vööbus 2008: 7 kaudu). Vägivald õpitakse nägema kui tõhusat enesekehtestamisevahendit, eriti juhtudel, kui vägivallatseja tegudele ei järgne sanktsioone (Johnson 1996, Allaste & Vööbus 2008: 7 kaudu).

Feministlikud teooriad on ühed vanemad ja tuntumad, mis uurivad paarisuhtevägivalda läbi sotsiaalkultuurilise konteksti (Bell ja Naugle 2008: 1097). Need käsitlevad vägivalda kui sotsiaalse kontrolli vahendit naise üle, mis on nii personaalne, institutsionaalne, sümboolne kui ka materiaalne. Konkureeriva arvamuse kohaselt ajendab vägivalda kasutama mitte naiste üle kontrolli omamise kogemus, vaid just selle puudumine (Kimmel 2002, Soo 2010: 5 kaudu). Feministlikku teooriat on kritiseeritud selle keskendumise pärast naistevastasele vägivallale ning suutmatuse pärast selgitada vastupidist olukorda - naiste vägivalda meeste suhtes. Veel on heidetud ette asjaolu, et mitte kõik patriarhaalses ühiskonnas kasvanud mehed ei käitu naiste suhtes vägivaldselt.

1.3. Vägivalla riskitegurid

Mõistmine, kuidas riskitegurid on vägivallaga seotud, annab võimaluse selle ennetamiseks. WHO (2002) on jaotatud vägivalla riskitegurid neljaks tasandiks. Esimene tasand on individuaalne ning keskendub bioloogiliste ja individuaalsete tegurite väljaselgitamisele, mis suurendavad tõenäosust saada kas ohvriks või vägivallatsejaks. Selleks uuritakse isiksuseomadusi (impulsiivsus, agressiivsus jne) ja demograafilisi tegureid (haridustase, suhted mõnu ainetegajne).

Teine tasand uurib, kuidas sotsiaalsed suhted eakaaslaste, intiimpartnerite ja pere vahel suurendavad vägivalla toimepanemise riski (WHO 2002: 13). Pidev kokkupuude vägivallatsejaga võib suurendada vägivaldse käitumise võimalikkust. Samas on lähedastel võimalus indiviidi käitumist positiivses suunas mõjutada.

Kolmandal tasandil vaadeldakse kogukonda, mille puhul sotsiaalsed suhted on varjatud (koolid, töökohad, linnaosad jne) ning püütakse välja selgitada ohvrite ja vägivallatsejate käitumismudeleid. Sage elukohtade vahetus, palju erineva (sotsiaalse, kultuurilise, religioosse) taustaga elanikke rühmi, suur elanike tihedus väikesel alal ja samaaegne sotsiaalne isolatsioon (ei tunta naabrit) soodustavad vägivaldse käitumise teket. (ibid)

Neljast tasand uurib suuremaid ühiskondlikke tegureid, mis mõjutavad vägivalla määra - tervishoiu-, haridus-, majandus- ja sotsiaalpoliitikat. Suuremateks ühiskondlikeks riskiteguriteks on kultuurinormid, mis toetavad poliitilisi konflikte ja nende lahendamist

sõjalisel teel (ka politsei vägivald), hoiakud, mis aktsepteerivad enesetappe individuaalse valikuna (vältimise asemel) või meeste domineerimist perekonnas (ka vanemate domineerimist laste suhtes). Arengu konteksti asetatuna näitab mudel, kuidas erinevad tegurid võivad erinevatel eluetappidel vägivalda põhjustada. (ibid)

1.4. Meeste ja naiste vägivaldset käitumist iseloomustavad jooned

Juba 1975. aasta Ameerika Ühendriikide riikliku uuringu tulemustest selgub, et naised on sama vägivaldsed kui mehed. Naiste vägivalda on näidatud enesekaitsena, vähemtõsise või erineva nähtusena. Tegelikuses on naiste vägivaldsusnäitajad meeste omadega võrdsed või isegi ületavad neid, hõlmates ka vägivalda mittevägivaldsete meeste vastu. Duttoni (2006) arvates ei tekita naiste vägivaldsust partneri vägivaldsus, tegemist on täiesti iseseisva nähtusega, samas kui meeste vägivaldsuse võib esile kutsuda nimelt eelnev vägivalda kasutamine naispartnerite poolt, kuigi mitte alati. Ka Palin-Daviese (2006) järgi vägivalda ulatus sooti palju ei erine, vaid oleneb isiksusetüübist, kasvamis- ja sotsiaalsest keskkonnast. Kuid "meesohvrid on nähtamatud, ilma hääleta ja valitsuse poolt ignoreeritud". Palin-Daviese (2006) järgi sisaldavad meeste vastused küsimustele ohvriksoleku kohta vähem vägivaldseid akte kui naiste omad.

Osade uurijate (Saunders 1988, Duttoni 2005 kaudu) väitel koosneb naistepoolne vägivald ainult enesekaitsest, seda isegi juhul, kui naised kasutasid jõhkrat ja mehed kerget vägivalda. Põhjendatakse seda naiste väiksemate mõõtmete ja massiga. Tema tõendid põhinesid Strausi 1980. aasta analüüsil, kus ei uuritudki, kes esimesena ründas. Duttoni jt (2005) väitel uurisid Bland ja Oro 1986. aastal Kanadas just seda momenti ja nende andmetel ründas 74,3% vägivalda tunnistanud naistest esimesena. (Dutton, Nicholls 2005: 687)

Naistepoolne vägivald mittevägivaldsete meeste suhtes on sagedamini esinev kui meestepoolne vägivald mittevägivaldsete naiste suhtes (Dutton ja White 2013: 6). Kumari väitel võib pidev naistepoolne väimne vägivald põhjustada meestele alkoholismi, stressi, frustratsiooni, tõugata homoseksuaalsetesse suhetesse või äärmuslikel juhtudel viia suitsiidini (2012: 294).

1.5. Meestevastase paarisuhtevägivalla uuringud maailmas

Kui 70-ndatel aastatel Ameerika Ühendriikides vägivallauuringutega alustati, toimusid riigis massilised rassirahutused, lisaks avaldati meelt Vietnami sõja vastu, võideldi korda tagama saadetud korrakaitejõududega. Oli palju avalikku vägivalda. Juba siis avastasid Gelles, Straus ja Steinmetz (1988), et massivägivalla (mida peeti eraldiseisvaks vägivallaliigiks) põhjuseks on tegelikult iga indiviidi isiklik vägivaldsus. Gelles viis kolleegidega aastal 1976 Ameerika Ühendriikides läbi esimese Rahvusliku Pervägivalla Uuringu. Pärast uuringu tulemuste avalikustamist selgus, et paarisuhtevägivald ei ole suunatud ainult mehelt naisele, vaid ka vastupidi. Straus esitas uuringu tulemusi 1977. aastal konverentsil, kus ta sattus terava kriitika alla. Aasta hiljem kritiseeriti tugevalt Steinmetzi meestevastast vägivalda käsitleva artikli eest. (ibid)

Need avastused ei toonud kaasa mitte ainult teravat teiste teadlaste hukkamõistu, vaid ka pikaajalisi isiklikke rünnakuid, kõik kolm said otseseid tapmisähvardusi. Konverentsisaalidele, kus nad pidid esinema, tehti pommiähvardusi. Konverentside esinemiskutsed tühistati, raamatukogud keeldusid nende teoseid vastu võtmast ja välja laenamast. (Gelles, Welsh & Welsh 1999)

Kriitika polnud isiklik, vaid metodoloogiline - kriitikud keskendusid sellele, kuidas vägivalda mõõdeti. Sellest tulenevalt töötas Straus (2007) 1979. aastal välja konfliktitaktika skaalade (Conflict Tactic Scales - CTS) - nimelise instrumendi, mida maailmas siiani kõige laialdasemalt kasutatakse. CTS uurib süstemaatilise vägivalla kasutamise sagedust ühe aasta jooksul. CTS lihtsalt loetleb vägivallaakte, kuid ei arvesta, kes on algataja, vägivalla suhtelist ulatust ja kahjustusi. (Kimmel 2002: 1341) 1999. aastal lisati füüsilise vägivalla alalõiguna seksuaalse vägivalla mõõtmise skaala. Hakati eristama kerget ja rasket vägivalda, erinevaid vägivallaakte, vägivalla taset üldiselt (Gelles jt 1999).

Ülevaate saamiseks lisan mõningad statistilised andmed Ameerika Ühendriikidest. Ühes kliinilises uuringus avastati, et 13% kõigist meessoost patsientidest olid koduvägivalla ohvrid. Pea pooled (47%) mehed teatasid, et neid on vihase naissoost intiimpartneri poolt hammustatud, pekstud või kägistatud ja 37% juhtudest teatati relva kasutamisest. Teine uuring näitas, et 72% torkehaavadega meestest olid pussitatud abikaasade poolt.

Paarisuhtevägivalla tulemusel saadud põletushaavu oli meestel ja naistel võrdselt. (Dutton ja Nicholls 2005: 698)

Kanadas on vägivallauuringuid regulaarselt läbi viidud alates aastast 1999. Selle aasta aruande järgi on mehi ja naisi olnud peaaegu võrdselt (vastavalt 7% ja 8%), kelle pihta midagi visatakse, kõrvakiil antakse, keda lüüakse või hammustatakse. Vägivald kogenud meestest 54% on seda juhtunud üle ühe korra ja 13% üle kümne korra. Neli-viis korda suurema tõenäosusega satuvad rünnaku alla nooremad mehed (25-34-aastased). (Lupri ja Grandin 2004: 3)

Austraalias on teemat uuritud eelmise sajandi lõpust. Naisi ei süüdistatud vahetutes seksuaalkuritegudes, vaid pigem emotsionaalsetes mõnitavates rünnakutes, mis mõjutasid suguelu. Lisaks rahaline sõltuvus partnerist, piiratud juurdepääs ressurssidele, takistatud suhtlemine lastega. (Mulroney & Chan 2005: 6)

McNeilly andmetel on Põhja-Iirimaal meestevastane vägivald üheksa aastaga suurenenud 40% - tegemist on ainult registreeritud juhtumitega (McNeilly 2013). Kuritarvitatud mehed jätkavad suhet peamiselt laste nimel.

Tuginedes loetule ja võrreldes meestevastase vägivalla eripärasid maailma eri regioonides paistab silma, et Ameerika Ühendriikides domineerib brutaalne füüsiline vägivald, Kanadas on selle esinemisvormid leebemad. Austraalias ja Indias kasutavad naised palju vaimset, emotsionaalset ja verbaalset vägivalda, 18% India mehi on tunnistanud seksuaalset vägivalda. Indias on meestevastane vägivald tunnistatud lausa rahvatervise probleemiks: loodud on abiliinid ohvritele, tõstetakse nende teadlikkust ja antakse õigusabi (Kumar 2012: 293-294).

1.6. Eesti meeste kokkupuude paarisuhtevägivallaga uuringute ja statistika järgi

Eestis hakati paarisuhtevägivallale kui probleemile tähelepanu juhtima käesoleva sajandi algul. Alates 2001. aastast on läbi viidud mõningaid uuringuid. (Soo ja Otstavel 2010: 67) Enamik läbiviidud uuringuid on keskendunud naistevastasele vägivallale. 2009. aastal korraldas Statistikaamet turvalisuse uuringu, mille raames uuriti vägivalla esinemist paarisuhetes (nt Soo ja Laas 2009).

Kriminaalstatistika järgi registreeriti 2013. aastal Eestis 2752 perevägivallakuritegu, millest 75% toimus praeguste/endiste abikaasade/elukaaslaste vahel. Enamasti olid vägivallatsejateks mehed ja ohvriteks naised. Näiteks paarisuhtevägivalla puhul oli 96% juhtudel vägivallatsejaks mees ja 84% juhtudest kannatajaks naine. Domineeris füüsiline vägivald. (Ahven jt 2014)

Et mehed endiselt tähelepanu all on, sellest annab tunnistust käesoleva aasta algul Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuuringute keskus RAKE ja Tartu Ülikooli teadlaste poolt ilmutatud lõppraport teemal: "Eesti meeste hoiakute ja käitumise uuring: tervis, haridus, tööhõive, ränne ja pereloom". Uurimusest selgus, et enim on Eesti mehed kokku puutunud füüsilise vägivalla olukordadega (57%), järgnevad vaimne (30%) ja seksuaalne vägivald (3%) (Soo 2015: 105-107).

1.7. Probleemi seade

Meestevastane vägivald on samasugune vägivalla liik nagu iga teine. Küll aga esineb see oluliselt latentsemal kujul kui naiste- või lastevastane vägivald. Sageli ei peeta naiste vägivaldset käitumist meeste suhtes vägivalla ilminguks, sellele ei pöörata piisavat tähelepanu. Mehed jäävad oma probleemidega üksi ja nad ei oska (tihtipeale ka ei julge) abi otsida. Abiotsimist kammitseb ka hirm naerualuseks sattuda. Teemat on oluline uurida, et saada teada meestevastase vägivalla olemusest ja ulatusest, aga ka võimalustest meestevastase vägivalla kui tõsise probleemi vähendamiseks. Avalikustades seni pseudoprobleemiks peetu, julgustab see teisi samasugustes situatsioonides viibivaid mehi omi probleeme teadvustama ja neile lahendusi otsima. Aga et "kvalitatiivsete uuringute mõistmiseni ei saa jõuda üksnes teoreetilisel tasandil" (Laherand 2008: 11), otsustasin probleemi praktiliselt uurida.

Töö eesmärgiks on uurida paarisuhtevägivalda kogunud meeste kogemusi, millist liiki vägivalda enim esines, kuidas vabaneti vägivaldsest suhtest.

Püstitasin järgmised uurimisküsimused:

1. Kuidas kirjeldavad uuringus osalenud mehed vägivallakogemusi?
2. Milliseid vägivalialiike on nad kogenud?
3. Mida on nad ette võtnud vägivaldsetest paarisuhetest väljumiseks?

2. METOODIKA

2.1. Lähenemisviis

Kuivõrd uurimise all on inimeste poolt kogetu ja selle tõlgendamine, sobib enim kvalitatiivne uurimismeetod ja kvalitatiivsed intervjuud, sest "siin ollakse uuritavaga vahetus keelelises interaktsioonis" (Hirsijärvi jt 2010: 191) ja see "võimaldab säilitada uuringus osalejate keelekasutuse eripära ning aitab anda inimestest, sündmustest või ilmingutest tervikliku, rikka ja detailiderohke pildi" (Laherand 2008: 24). Kvalitatiivse uuringu puhul tegeldakse personaalse ja sotsiaalse kogemuse tõlgendamisega, mitte ei kontrollita varem püstitatud hüpoteesi paikapidavust ja selleks kasutatakse väikest valimit (Smith 2006: 2, Laherand 2008: 20 kaudu).

2.2. Andmekogumismeetod

Viisin läbi silmast-silma poolstruktureeritud kvalitatiivsed intervjuud meestega, kes tunnistasid end vägivalla all kannatanuteks. Intervjuud algavad uuritavate lapsepõlvest, edasi liigutakse läbi mitmete arengute nende lugude lõpuni. Kui esimese vastaja jaoks ongi suhe lõppenud, siis kahe viimase intervjuueeritava puhul konkreetne lõpp puudub, suuremal või vähemal määral on vanad suhted säilunud.

Uurimistööks viisin läbi kolm intervjuud. Valimi kokkusaamine oli äärmiselt vaevanõudev. Valimi väiksus on tingitud asjaolust, et uuritav teema on uuringus osalejate seisukohast äärmiselt tundlik. Sihtgruppi sobivate meeste leidmiseks pöördusin mitmete instantside poole. Et olin praktiliselt omaavalitsuses, teadsid töötajad mitmeid potentsiaalseid kandidaate, kes küll ise end ohvriteks ei lugenud. Küllastasin varjupaika, kus oli palju mehi. Rääkisin probleemist juhatajale, kuid ükski sealne elanik end ohvrina ei identifitseerinud. Koostöös endise ja praeguse ohvriabitöötajaga suutsin kokku leppida intervjuud kahe mehega. Kolmanda osaleja otsingute ajal ilmus "Õhtulehes" intervjuu vägivaldse naisega. Helistasin ajakirjanikule. Kuigi ta tundis mitmeid ohvreid isiklikult, ei olnud keegi nõus oma üleelamistest rääkima. Lõpuks õnnestus leida kolmas intervjuueeritav läbi tuttavate. Pärast pikki otsinguid moodustus valim kolmest nooremas

keskeas mehest. Kõik olid kogenud nii füüsilist kui ka vaimset vägivalda. Majandusliku vägivalda all keegi enda väitel ei kannatanud.

Esimese intervjuu viisin läbi esimese mehe suvilast käepäraste vahenditega aastaringseks elamiseks kohandatud majas. Ta oli vestluseks hästi valmistunud, vaatamata sellele, et väidetavalt ei soovinud läbielatud meenutada. Vastaja oli oma praeguse elukorraldusega väga rahul, rõõmus, et oli lõpuks rahu leidnud. Vanim laps õppis kõrgkoolis, kaks nooremat elasid koos isaga. Nende sissetulek koosnes isa ja ühe lapse pensionist. Intervjuu kestis 60 minutit.

Vaatamata varasemale kokkuleppele teist osalejat enam telefoni teel tabada ei õnnestunud. Pika uurimistöö tulemusena õnnestus lõpuks ta elukoht tuvastada ja otsustasin külla minna. Pärast mitut ebaõnnestunud katset tabasin otsitava ja tahtsin aja kokku leppida, millega ta ka lahkelt nõus oli. Korruga tekkis kahtlus, et rohkem ma teda ei näe ja otsustasin üllatusmomendi ära kasutada. Õnneks oli diktofon kaasas ja vastajal tunnike vaba aega. Kuna intervjuuküsimusi kaasas ei olnud, pidin mälu järgi improviseerima. 50-minutilise intervjuu viisin läbi autos.

Lõpuks vestlesime kolmanda uuringus osalejaga. See intervjuu toimus kahes osas - esimesel korral saabus tema elukaaslane ootamatult koju. Autos sai teoks intervjuu teine osa, kokku 45 minutit. Esimese osa ajal oli vastaja rahulik, teise puhul veidi ärritunud, kui suhte keerulistest momentidest rääkis.

Mehed rääkisid oma lood rahulikult, vahepeal järele mõeldes. Esimese mehe olek väljendas sügavat rahulolu, mille suhtest pääsemine oli kaasa toonud. Teine oli resigneerunud, tema naine oli ta juurde tagasi tulnud ja elu jätkus vanaviisi. Ta rääkis oma suhtest väsinud lootusetu häälega. Kolmanda vastaja suhe kestis samuti, aga tema puhul oli endine konfliktne aeg muutunud rahulikumaks, sest ärritavad faktorid olid kõrvaldatud.

2.3. Analüüsimeetod

Laheranna (2008: 338) järgi on temaatiline analüüs kvalitatiivne teksti taandamine, mis koosneb kolmest osast: teksti transkribeerimisest, transkribeeritu taandamisest ehk kodeerimisest ja koodide kategoriseerimisest.

Minu analüüsi eesmärk on uurida valimisse kuuluvate meeste kogemusi, hinnanguid ja arvamusi meestevastasest vägivallast isiklikele kogemustele toetudes. Selle jaoks viisin kolme mehega läbi poolstruktureeritud intervjuud. Tahtsin teada, millised olid omavahelised suhted perekonnas, ema ja isa omavaheline võimuliin. Millised olid vastajate paarisuhted alguses ja kuidas need aja jooksul muutusid. Kuidas muutusid nende sotsiaalsed suhted selle aja jooksul. Kas ja kuidas on elamine vägivaldses suhtes mõjunud nende tervislikule seisundile ja kuidas on mehed püüdnud vägivaldsest suhtest väljuda.

Kodeerisin saadud vastused iga intervjuu puhul eraldi ja samuti kategoriseerisin koodid. See võimaldas hiljem ühtlustada erinevate intervjuude tõlgendamist.

2.4. Uurimuse eetiline aspekt

Enne intervjuude läbiviimist (tegelikult juba intervjuuaegu kokku leppides) tutvustasin uuringus osalevatele meestele minu poolt järgitavaid konfidentsiaalsuse põhimõtteid, et nende poolt kasutatavad nimed jäävad anonüümseteks ega ole mingil moel äratuntavad. Kõige paremaks tõestuseks on see, et lugedes mõni aeg hiljem transkribeeritud, ei suutnud ma paljusid nimesid meenutada. Kui küsisin vastajatelt, millist varjunime nad soovivad, ei tahtnud keegi end võõra nimega siduda. Seepärast nimetan vastajaid vastavalt intervjuueerimisjärjekorrale - mees üks, mees kaks, mees kolm. Samuti kasutasin litereerimisel asutuste ja geograafiliste punktide nimetamisel nimede esitähhti.

Kuigi kirjutatust võib jääda mulje, et pärast mitmeid katseid teist meest leida tabasin ta ootamatult ja panin sundseisu, siis tegelikult oli ta vabatahtlikult nõus oma lugu rääkima. Nõusoleku andis ta juba mitu kuud varem. Ta polnudki sellest teadlik, kes ja miks teda telefoni teel leida püüdis. Ehk oleks pikem ettevalmistusaeg andnud talle aega keskendunumalt valmistuda. Vastajate vanused on aasta-paarises nihkes.

2.5. Uuriija reflektiivsus

Kõik uuringus osalejad erinesid üksteisest avatuse, mõtlemise ja rääkimise kiiruse,

valmisoleku jpm omaduste poolest. Esimene intervjueritav oli äärmiselt sõbralik, vastutulelik, avatud. Ta rääkis oma loo samas järjekorras, kui olin kirja pannud intervjuerimiskava. Esitasin vaid mõningad suunavad küsimused.

Teine vastaja oli reserveeritum ja intervjuukäik oluliselt konarlikum. Ise olin intervjuerijana kannatamatu, üritasin vastaja eest korduvalt lauseid lõpetada, kiirustasin uusi küsimusi esitama. Lõpupoole suutsin siiski vastaja tempot järgida. Oma vigadest sain aru alles litereerimise käigus. Usun, et meie erinev tempo intervjuu lõpptulemust siiski ei mõjutanud ja kõik soovitu sai salvestatud. Kuna küsimusi kaasas ei olnud, oli intervjuukäiku keerulisem kontrollida ja sellest tulenevalt jäi lapseõlveosa puudulikuks. Kolmanda intervjuu ajal olin palju tähelepanelikum, sättisin end vastajale sobivasse temposse. Võib-olla muutis minu liigne püüdlikkus ta ettevaatlikuks, sest väga avameelseks vestlus ei kujunenud. Samas oli vastajal vastajal võimalus teemat pikemalt analüüsida ja jagatavat infot hoolikamalt valida.

3. ANALÜÜS JA ARUTELU

Analüüsi alustan vastajate hinnangutest oma lapsepõlvkodudele. Lapsepõlvkodude peremudelite ja vanemate omavaheliste suhete kirjeldamine annavad aimu, millised käitumismustrid võisid küsitletud mehed oma täiskasvanuella ja paarisuhtesse kaasa võtta. Edasi tulevad nende endi ootused perede loomisel läbielatu taustal. Käsitlen küsimusi, mis läks valesti, kuidas jõuti paarisuhtevägivallani. Edasi toon välja, millised vägivalalliigid olid esindatud. Viimasena kirjeldan vägivaldses suhtes elamise tagajärgi meeste tervisele. Analüüsis on toodud tsitaate intervjuudest ning need esitatakse kurssiivkirjas. Minu uurimuses küsitletud meeste puhul on dominantne konfliktiteooria. Mehed olid rahumeelsed, nende intervjuudest ei avaldunud agressiooni ega kättemaksuhimu. Konfliktidest pääsemiseks olid nad otsinud tegevust väljaspool kodu. Ühiseks jooneks oli ka hea läbisaamine lastega, kelle nimel kooselud kestsid.

3.1. Hinnangud lapsepõlvele

Intervjuud alustasin küsimustega lapsepõlve kohta. Intervjueeritavatele meenus esimese asjana, et kõikide isad oli "napsulembesed". Ülejäänud kirjeldustes esines suuri erinevusi. Üks vastaja pidas oma lapsepõlve ilusaks ja helgeks ajaks, vaatamata kogetud hirmudele ja ebameeldivustele. Ta kirjeldab oma lapsepõlve *"suhteliselt õnneliku ja turvalisena"*, mida häirisid keerulised suhted jõhkravõitu isaga. Seda paremad ja soojemad olid suhted emaga. Vaatamata aktiivsele ümbruskonnale oli tal vähe sõpru. Koolis *"kõige paremini ei läinud"*. Teised lapsepõlve osas nii positiivselt meelestatud ei olnud. Kuigi probleemid olid erinevad, tunnistasid mõlemad lapsepõlves valitsenud kaootilisust. Ühe intervjueeritava jaoks seisnes kaootilisus pidevas rändamises ühest Eesti otsast teise: *"Varem oli mustlaseelu, et iga aasta kolm-neli korda sai mujale kolitud."* Sellele vaatamata (või tänu sellele) oli pere ühtehoidev ja kodus sõbralikud suhted. Teise vastaja jaoks väljendus kaootilisus eelkõige suhete heitlikkuses. Isa ja eriti ema pideva tööloleku (*"ema hellust sain suht vähe"*) kompenseeris vanaema hoolitsus. Aasta pärast vanemate lahutust järgnes vanaema surm ja turvalise elu lõpp. Ema uues kodus oli vastuvõtt jahe

(perre oli sündinud uus laps), sõbrad jäid vanasse kooli. Pärast ema lahutamist ja uude elupaika kolimist saabus lõpuks stabiilne elu.

Intervjuudest tuli välja, et kodudes olid domineerinud isad. Ka üldine isakuvand oli sarnane - vaatamata viinalembusele olid kõikide isad ka kõvad töömehed. Teise vastaja väitel tema isa kas tegi tööd või jõi: "*Isal oli see viinaviga kõva....*" ja kohe vabandades: "*..., aga ta oli ka töömees kõva*". Isa sõna olla majas seaduseks olnud. Vaatamata tugevale alkoholilembusele, olid suhted lastega sõbralikud. Ka teiste isade kohta sobib esimese mehe määratlus: "*napsi- ja naljamees*". Meeste hinnangute järgi isade alkoholilembus perede igapäevaelu ei seganud, tol ajal oli see aktsepteeritud nähtus. Kui kaks meest elasid koos bioloogiliste vanematega, siis ühe elus olid eri aegadel isa, ema ja vanaema, siis isa ja vanaema, siis ema ja kasuisa, lõpuks ema, kuid kõik vastajad olid tundnud puudust vanemlikust hoolest ja tähelepanust. Intervjuudest saab järeldada, et ühelgi vastajal ei olnud tegelikult ideaalmudelile vastavat lapsepõlvekodu ega funktsionaalselt hästitoimivat perekonda. Kõikide perekondade mehed tegid palju tööd, et peret toita ja katta, meelelahutustest ning pere ühistest ettevõtmistest ei räägi ükski intervjuueeritav, meenutatakse ikka seda, et vanemad olid pidevalt tööl, mõnel oli lisaks veel kodune majapidaminegi (loomade pidamine). Ainsaks lõõgastavaks vahendiks oli pereisadele alkohol. Lapsed ja nende emotsionaalsed vajadused olid jäetud tagaplaanile.

3.2. Perestruktuur

Pärast lapsepõlvekodudest lahkumist üritasid kõik uuringus osalejad negatiivsed kogemused unustada ja oma peredele turvalisi kodusid pakkuda. Tee stabiilsuseni ei olnud kõigile väga lihtne: püüti ametit õppida, kuid kodust eemal olemine andis liigse vabadustunde ning vale käitumislahenduse. Üks intervjuueeritav eksmatrikuleeriti kutsekoolist ning oli seega sunnitud kiiresti tööd otsima. Oskused ja vilumused omandas ta töö käigus. Kõik uuringus osalejad abiellusid ja lõid pere suhteliselt noorelt - 19 - 21-aastaselt. Pärast mitmeid elukohavahetusi lapsepõlves soovisid nad stabiilset elu, mille nimel kohe pingutama asusid. Unistuseks oli tavamudel: "*Ma tahtsin perekonda, lapsi, korterit, autot - kõik nii, nagu ikka tahetakse*".

Kõikide abielud sujusid algul "*vastatikuse mõistmise õhkkonnas*". Tehti tööd, kasvatati lapsi, suheldi sõpradega. Kõik mehed on tänapäeva mõistes paljulapselised - igas peres kasvasid kolm-neli last. Pered on puutunud kokku erinevate raskustega, nende hulgas väärarenguga lapse sünni ning laste surmadega, mis pingestasid olemasolevaid peresuhteid veelgi. Intervjueeritavad on olnud samuti enamasti tööga väga hõivatud, et perele materiaalselt rahulolu pakkuda. Selle kõrvalt on jäänud neil märkamata ohumärgid, mis perekonnasiseseid suhteid ja käitumismudeleid muutma hakkasid.

3.3. Vägivallast tingitud muutused perestruktuurides

Perede purunemise põhjused on sarnased, kuigi lood ise erinevad. Harmooniline kooselu kestis kõigil umbes kümme aastat. Ühine nimetaja probleemide tekkes oli alkohol. Ühe mehe abiellu tekkisid probleemid pärast ületootamise tagajärjel tekkinud insulti. Naine hakkas jooma väidetavalt nõrga mehe pärast, kes tööl ei jõua käia. Eriti aktiivseks muutus naise alkoholitarbimine pärast varateismelise tütre surma. Teise mehe naine ei kavatsenudki tööle minna. Kui lapsed kooliikka jõudsid, hakkas naine jooma igavusest. Kolmanda mehe naine oli üle elanud tõsise psühhotrauma ja sellest saati tarvitanud ravimeid ja alkoholi n-ö närvide rahustuseks. Mingil perioodil on alkoholi ülemäära tarvitamist esinenud ka vastajatel, kuid erinevalt naistest on neist saanud mõõdukad tarbijad. Laste heaolu huvides pidid kaks meest töölt ära tulema või paindlikuma tööajaga töökoha otsima - purjus naised ei olnud võimelised laste eest hoolitsema.

Alkohol tõi kaasa vägivalda. Varem rahumeelselt suhelnud abikaasade vahel tekkisid alkoholipruukimise käigus erimeelsused, mida lahendati sõnasõdade ja käsikämluste teel. Intervjueeritavad tunnistasid erinevate külmrelvadega (nuga, kirves) ähvardamist (korra ka kasutamist) naise poolt. Teine intervjueeritav taipas esimest korda olukorra tõsidust, kui naine pani läbi lastetoa ukseklaasi viskas, sest nood ei lubanud teda arvutit kasutama. Seejärel lõi noa mehe kõrva lähedalt ukse sisse. Kõikide suhete korral kasutati kergemat füüsilist vägivalda - tõukamist, lükkamist. Vaimne vägivald sisaldas vaikimist, ignoreerimist, jälitamist, hirmutamist, kontrollimist, aga oluliselt rohkem ähvardamist (*"Noh siis oli ta muidugi ilgelt viha täis minu vastu, lubas mulle jubedat kättemaksu,*

kuidagi mind ära mõrvata ja siis ta naudib seda mõrva mõnusalt"), sõimamist, süüdistamist, alandamist. Kõik mehed kirjeldavad nagu kokkulepitult, et purjus peaga on naiste lemmikteemadeks vanade konfliktide väljakaevamine ja nende pinnalt suhete klaarimine. Mehed ei pruukinud vanu asju mäletadagi, aga naised nõudsid "õigust" stiilis: "Miks sa nii tegid?" Esines ka hullemaid momente. Üks vastaja kirjeldas läbielatud situatsiooni järgmiselt: *"Noh seesama, et ma pidin ommikul vara tööle minema, ee: siis oli õhtu otsa ta ee alkoholipudeli taga olnud, siis oli tal vaja mingi ühe-kahe aeg öösel tulla veel akata läbi une nagu seal. Tal oli loll komme, ta tuli tasakeisti voodi kõrvale. Siis ta vaatas, siis ta vaatas, kudas ma magan. Aga see, aga sa tunnetad selle ära isegi läbi une. See on nii rõve tunne, nii et. SA EI TEA, KAS TAL ON MIDAGI KÄES, kas ta üritab midagi..."* Esimesel vastajal oli magades pidevalt hirm, et teda mingisugune terariistaga rünnatakse. Naisel oli komme seista öösiti voodi juures ja teda ainitise pilguga jõllitada. Lisaks kõigele esines vargusi meeste rahakottidest ja raha mittesihipärast kasutamist, nt lastele jäetud nädala söögiraha kulus naisel alkoholile..

Esimese mehe sõnul oli kadunud ära ühine sõpruskond - tema tegi mitme koha peal tööd ja naine muutus üha asotsiaalsemaks. Tervislikel põhjustel pole mees saanud aastaid töötada. Ta jättis naise oma korterisse elama ja kolis lastega suvilasse. Elu oli jõudnud faasi, kust tema arvates enam hullemaks minna ei saanud. Intervjuu ajal oli ta emotsionaalselt väga heas vormis, oli saavutanud sügava rahu seisundi ja tundis end väga õnnelikuna koos lastega. Minu arusaamist mööda oli kogetud vägivald ennekõike psüühilist ja emotsionaalset laadi, kirjeldatud füüsilise vägivalla episoodid tunduvad talle eeltoodu kõrval väheolulisena (kuigi kohati eluohtlikuna).

Teine mees on pärast naise lahkumist ja vahepealset rahuperioodi alguses tagasi: oma rännakute vahepeal elab endine abikaasa tema juures ja vastastikune muserdamine jätkub. Kolmas mees on pärast pikki võitlusi rahu leidnud, nad on naisega suured probleemid lahendanud ja elavad võrdlemisi rahumeelset elu, mõningad arginägelused välja arvatud.. Tundub, et mõlemad on aastate möödudes tasakaalukamaks muutunud.

3.4. Tervis

Stressirohkes keskkonnas elamine ei möödunud jälgi jätmata. Mehi olid tabanud depressioon, infarkt, insult ja see kõik juhtus enne neljakümnendaid eluaastaid. Kaks rängema diagnoosiga meest olid aastaid töövõimetud, elatasid oma peresid juhutöödest ja töövõimetuspensionitest (naised tööl ei käinud). Töövõimetuspensionärid on nad ka tänase seisuga. Üks mees on nii ränki tervisekahjustusi suutnud vältida, aga aastatepikkune pidev pingeline on muserdanud teda.

Magamatuse ja ülima närvipinge tõttu sai esimene mees infarkti, olemata neljakümneaastasega. Infarktjärgselt teda aastaid tööle ei lubatud. Võitlused kodus jätkusid kuni ta lastega lahkus.

Sarnaselt esimesele vastajale alustas ka teine uuringus osaleja töötamist mitmel töökohal ja tegi kaheksateisttunniseid tööpäevi. Tedagi tabas terviserike (insult) kolme- ja neljakümneaasta vahel.

Seega saab väita, et pingeline töö ning emotsionaalne stress, ebakindlus pereelus, perspektiivituse tunne ning hirm laste tuleviku ees on suurteks teguriteks tervisekahjustuste tekkimisel, mida tõestasid intervjueritavate elukirjeldused.

3.5. Tulemused

Intervjuud andsid uurimisküsimustele päris põhjalikud vastused. Vestluse käigus intervjueritavad avanesid rohkemal või vähemal määral. Räägiti siiralt oma elukogemusest vägivaldse naisega ning toodi välja kitsaskohti ja stressiallikaid oma abieludes. Mehed on olnud suhteliselt perekesksed ning elanud laste heaolu nimel ning seetõttu kannatanud elu vägivaldse naisega. Nad rääkisid oma erinevatest eluperioodidest ning juhtumistest ausalt, kuigi mitte päris lõpuni. Oli olukordi, mida ei tahetud meenutada ning mida võõraga kohe kindlasti jagada ei soovitud. Intervjuudest selgus, et pikka aega olid pinged kodudes olnud igapäevased ning need olid ruineerinud nii vaimset kui ka füüsilist tervist.

Mehed olid kogenud nii füüsilist, vaimset kui ka majanduslikku vägivalda. Füüsilise vägivalga ilminguteks olid enamasti lükkamine või tõukamine, kuid ühe mehe näite puhul

ka asjade loopimine ning terariistadega ähvardamine. Lapsed olid õnneks füüsilisest vägivallest puutumata jäänud, sest meeste sõnul said kained naised lastega enam-vähem normaalselt läbi: "(...) *Kui taa: kaine on – ideaalne. (..) Natukene jooki saab, hakkab norima.*"

Uuring tõi välja, et peamine vägivald suhetes oli siiski vaimne, mille peamiseks käivitajaks oli olnud naiste alkoholism. Kirjeldati, kuidas elati nii, et välditi igasugust suhtlemist ning omavahelist kohtumistki; kuidas mees öösiti purjus naise poolt, kes koju tuli, üles aeti ning süüdistusi kuulama pandi ning nii pea iga öö. Tihedad sõnasõjad, süüdistamised ja halvustavate nimedega nimetamised alandasid meeste eneseväärikust ning madaldasid enesehinnangut ja võtsid hingerahu.

Majanduslik vägivald seisnes selles, et mehed teenisid üksi, naised ei aidanud neid ei laste kasvatamisel ega ka kodustes töödes, kulutasid vaid raha alkoholi ostmisele nii, et vahel läks käiku laste tarvis antud nädala söögiraha. Samas süüdistasid naised mehi, et mehed ei saa oma eluga hakkama ning on hädavaresed. Uuringute järgi on naiste agressiivsuse tõusu põhjuseks ka kaasaegsed ilmalikud liberaalsed väärtused koos naiste majandusliku ja perekondliku emantsipatsiooniga (Archer 2000: 668).

Olukorrast väljapääsemiseks ei teinud mehed esialgu midagi, vaid eitasid probleemide olemasolu. Üks ostis suvila, et sinna ära kaduda, remonti teha ning naisest eemale saada. Teine tegi väga pikki tööpäevi. Kõik lootsid, et olukord paraneb ning elasid selle nimel, et lastel oleks kodu ja mõlemad vanemad. Sellest mõttekäigust ei tulnud aga midagi välja. Ühe intervjuueeritava laps oli see, kes algatas mõtte, et naisest/emast tuleb lahku minna ning koolipsühholoog juhatas nad ohvriabisse ja seeläbi sai lahutus algatatud ning mees on nüüdseks oma lastega elades rahu saavutanud ning eluoluga rahul. Teine intervjuueeritav jõudis oma laste probleemide kaudu ohvriabini, vesteldes sotsiaaltöötajaga. Tema elus päris hästi pole läinud, kuna lahutatud naine on ilma töö- ja elukohata ning ilmub alatasa eksmehe ukse taha ning elabki ikka suurema osa ajast oma endises kodus. Kolmas vastaja on hakkama saanud ilma kõrvalise abita ja tema sõnul on suhe hetkel stabiilne: "*Kainena väga tore inimene.*"

Kokkuvõtteks võib öelda, et töö eesmärk sai täidetud ning intervjuud andsid ülevaate sellest, milline näeb välja naistepoolne vägivald peresuhtes, sest siiani pole perevägivalla juhtumite kirjeldamisel seda eriti esile toodud.

KOKKUVÕTE

Paarisuhtevägivald on meie ühiskonnas suhteliselt uus uurimisteema. Rohkem on uuritud naiste- ja lastevastast vägivalda, vähem naistepoolset meestele suunatud vägivalda. Antud töö eesmärk ongi teadvustada probleemi olemasolu. Edukaks probleemiga tegelemiseks on vaja teada selle tekkepõhjust, arenguid jms. Sageli ei osata vägivalda (eriti vaimset) ära tunda ja/või ei pöörata sellele vajalikku tähelepanu. Ka siis, kui mees naise vägivaldset käitumist vägivallatsemiseks peabki, on tal väga keeruline sellest politseile või ohvriabitöötajale teatada isiklikku eneseväarikust kaotamata. Kuna viimasel ajal räägitakse vägivallast ja sellega toimetulekust üha rohkem, on suurenenud ka vägivallast teatajate arv.

Antud töö jaoks viisin kolme mehega läbi silmast silma intervjuud, mille käigus uurisin meeste vägivallakogemusi, milliseid vägivallaliike suhetes esines ja kuidas nad nendega toime tulid. Kõikides suhetes oli vägivalda soodustavaks teguriks naiste alkoholitarbimine, mille käigus asuti klaarima vanu tülisid. Vahel võis tüli eskaleerumist soodustada ka meestepoolne alkoholitarvitamine. Emotsionaalne ja vaimne pinge muutusid kohati nii teravaks, et laskuti käsikähmlustesse. Vahel kasutati külmrelvi ja erinevaid köögitarbeid (nt panni). Kodused pinged ruineerisid ka meeste tervise - kahel neist on püsiv töövõimetus. Intervjueeritud meeste kogemusi uurides näitasid tulemused, et meestevastane vägivald omab pikaajalist laostavat mõju kõikide pereliikmete nii füüsilisele kui ka vaimsele tervisele. Keegi meestest ise abi otsima ei läinud, soostereotüübi järgi peavad mehed olema tugevad ja ise toimetulevad. Vägivalla all kannatavad mehed vajavad vajavad sageli tuge ja nõustamist (nagu kõik teisedki vägivallaohvrid), et edaspidi eluga toime tulla. Teadusliku kinnituse lisavad läbiviidud uuringud. Et vägivalla teema on üha aktuaalsem ja leiab üha rohkem vastukaja, tuleks seda kindlasti edasi uurida.

KASUTATUD ALLIKAD

Ahven, A., Klopets, U., Kruusmaa, K.-C. Leps, A, Salla, J., Surva, L., Sööt, M.-L., Tammiste, B. (2014). Kuritegevus Eestis 2013.

<http://www.kriminaalpoliitika.ee/et/kuritegevus-eestis-2013> (08.12.14).

Allaste, A.-A., Võõbus, V. (2008). Vägivald lähisuhtes: selle põhjused ja võimalikud lahendused. <http://rahvatervis.ut.ee/handle/1/4021> (03.05.14).

Allen-Collinson, J. (2009). A marked man: A case of female-perpetrated intimate partner abuse, *International Journal of Men's Health*, 8 (1): 22-40.

www.researchgate.net/...man...female-perpetrated...Mens.../ (03.12.14).

Archer, J. (2000). Sex differences in aggression between heterosexual partners: A meta-analytic review. *Psychological Bulletin*.

www.batteredmen.com/ArcherSexDifferencesMeta-Analyti... (31.05.15)

Bell, K. M., Naugle, A. E. (2008). Intimate partner violence theoretical considerations: Moving towards a contextual framework. pp. 1097-1102.

<https://www.deepdyve.com/.../intimate-partner-violence-the...> (30.12.14).

Dutton, D. G., Nicholls, T. L. (2005). The gender paradigm in domestic violence research and theory: Part 1—The conflict of theory and data.

www.mediadarad.org/.../Dutton_GenderParadigmInDV-Pt2.... (03.12.14).

Dutton, D. G. (2006). *Rethinking domestic violence*. Toronto: UBC Press.

Dutton, D. G., White, K. R. (2013). The Reporting Issue Male Victims of Domestic Violence. *New Male Studies: An International Journal*.

www.newmalestudies.com/OJS/index.php/nms/article/.../59/59 (08.12.14).

Emor. (2014). Riskikäitumise teadlikkuse uuring kolmes sihtrühmas. Uuringu raport. Tallinn.

<https://www.politsei.ee/dotAsset/331164.pdf> (12.05.15).

EN konventsioon. (2011). Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise konventsioon. www.coe.int/conventionviolence (23.12.14).

Gelles, R. J., Welsh, J., Welsh R. (1999). The Missing Persons of Domestic Violence: Male Victims.

<http://tsw.odyssey.on.ca/~balancebeam/DomesticViolence/gelles.htm> (15.12.14).

Gelles, R. J. (1980). Violence in the Family: A Review of Research in the Seventies. *Journal of Marriage and Family*, Vol. 42, No. 4, Decade Review.

<http://www.jstor.org/stable/351830> (29.12.14).

Gelles, R. J., Straus, M. A (1988). Because They Can. *Intimate Violence: The Causes and Consequences of Abuse in the American Family*. New York: Simon & Schuster. (04.05.15).

Hirsijärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. (2010). *Uuri ja kirjuta*. Tallinn: Medicina.

Kase, H. (2004). Vägivalla määratlemine. "*Lähisuhte vägivald*". Tallinn: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut.

Kimmel, M. S. (2002). "Gender Symmetry" in Domestic Violence. *Violence Against Women*, Vol. 8 No. 11. Sage Publications pp. 1332-1363.

Kumar, A. (2012). "Domestic Violence Against Men in India: A Perspective". *Journal of Human Behavior in the Social Environment*. pp. 290–296. (20.12.14).

Linno, M., Soo, K., Strömpl, J. (2011). Perevägivalla levikut soodustavad riskid ja perevägivalla ulatus praktikute hinnangutes.

https://riigikantselei.ee/.../19_perevagivalla_levikut_soodustavad_riskid_... (30.11.14).

Lupri, E., Grandin, E. (2004). "Intimate partner abuse against men". *National Clearinghouse on Family Violence*. pp. 1-14.

http://en.wikipedia.org/wiki/Domestic_violence_against_men (30.12.14).

McNeilly, C. (2013). Domestic violence against men at its highest level in Northern Ireland since police began recording statistics. *Belfast Telegraph*. Retrieved June 30, 2014. (30.12.14).

Mulroney, J., Chan, C. (2005). Nature of violence and abuse experienced by men in heterosexual relationships. *Men as Victims of Domestic Violence*. pp 5-7.

www.adfvc.unsw.edu.au/PDF%20files/Men_as_Victims.pdf (03.12.14).

Paats, M. (2010). Vägivald paarisuhtes - müüdid ja tegelikkus. <http://www.stat.ee/38005> (03.12.14).

Palin-Davies, S. (2006). *Male victims of Female-Perpetrated Domestic Violence*. Norwich Social Work Monographs.

Sari, M.-L. (2014). Lähisuhtevägivald, selle peamised sotsiaalsed mõjutegurid ning tõkestamise ja ennetamise olulisemad meetmed. Magistritöö. Tartu Ülikool, võrdleva õigusteaduse õppetool.

dspace.utlib.ee › ... › 1.Õigusteaduskonna magistritööd – Master's theses. (08.12.14).

Soo, K. (2010). Paarisuhtevägivald Eestis – levik ja tagajärjed. Lõppraport.

www.enu.ee/.../553_Paarisuhtevagivald%20Eestis_levik%20ja%20tagaja... (12.05.15).

Soo, K., Otstavel, S. (2010). Paarisuhtevägivald Eestis: areng 21. sajandil. Teel

tasakaalustatud ühiskonda. *Naised ja mehed Eestis II*. lk. 66-77. Tallinn: EV Sotsiaalministeerium.

www.sm.ee/sites/default/files/content.../teel_tasak_yhiskonda_ii_eesti.pdf (03.12.14).

Soo, K. (2015). Meeste vägivallakogemused ja vägivallaga seotud hoiakud. *Eesti meeste hoiakute ja käitumise uuring: tervis, haridus, tööhõive, ränne ja pereloom*. lk.105-113. Tartu. (14.05.15).

Straus, M. A. (2007). "Conflict Tactics Scales". *Encyclopedia of Domestic Violence*. pp. 190-197. New York: Routledge: Taylor & Francis Group.
pubpages.unh.edu/~mas2/CTS44G.pdf (02.12.14).

Vägivalla ennetamise strateegia aastateks 2015-2020. (2015). Tallinn.

www.kriminaalpoliitika.ee/.../www.kriminaalpoliitika.ee/.../ves_2015-20... (12.15.15).

Vägivalla vähendamise arengukava aastateks 2010-2014. (2010). Lühülevaade vägivallakuritegevusest. *Eelnõu*. lk 10-12. Tallinn.

https://valitsus.ee/UserFiles/valitsus/et/valitsus/arengukavad/justiitsministeerium/Vgivalla_a_vhendamise_arengukava_aastateks_2010_2014.pdf (08.12.14)

WHO (2002). World Report on Violence and Health.

www.who.int/violence.../violence/world_report/.../summary... (12.05.15)

www.who.int/violence_injury.../violence/world_report/en/full_en.pdf (12.05.15)

LISAD

Lisa 1: Intervjuukava

Millised olid võimusuhted lapsepõlvkodus?

Kas vanemate vahel esines vägivaldset käitumist?

Millised kokkupuuted on olnud vägivaldaga (lasteaias, koolis jne)?

Millised olid võimusuhted abikaasaga/elukaaslasega?

Milline oli paarisuhte üldine kvaliteet?

Millise vägivaldaliigiga on enim kokkupuuteid olnud?

Milline on olnud vägivalda mõju (vaimsele/füüsilisele tervisele, peresuhetele)?

Mina, Valdis Oja,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose “Meestevastane vägivald heteroseksuaalsetes paarisuhetes”, mille juhendaja on Kadri Soo.

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 26.05.15